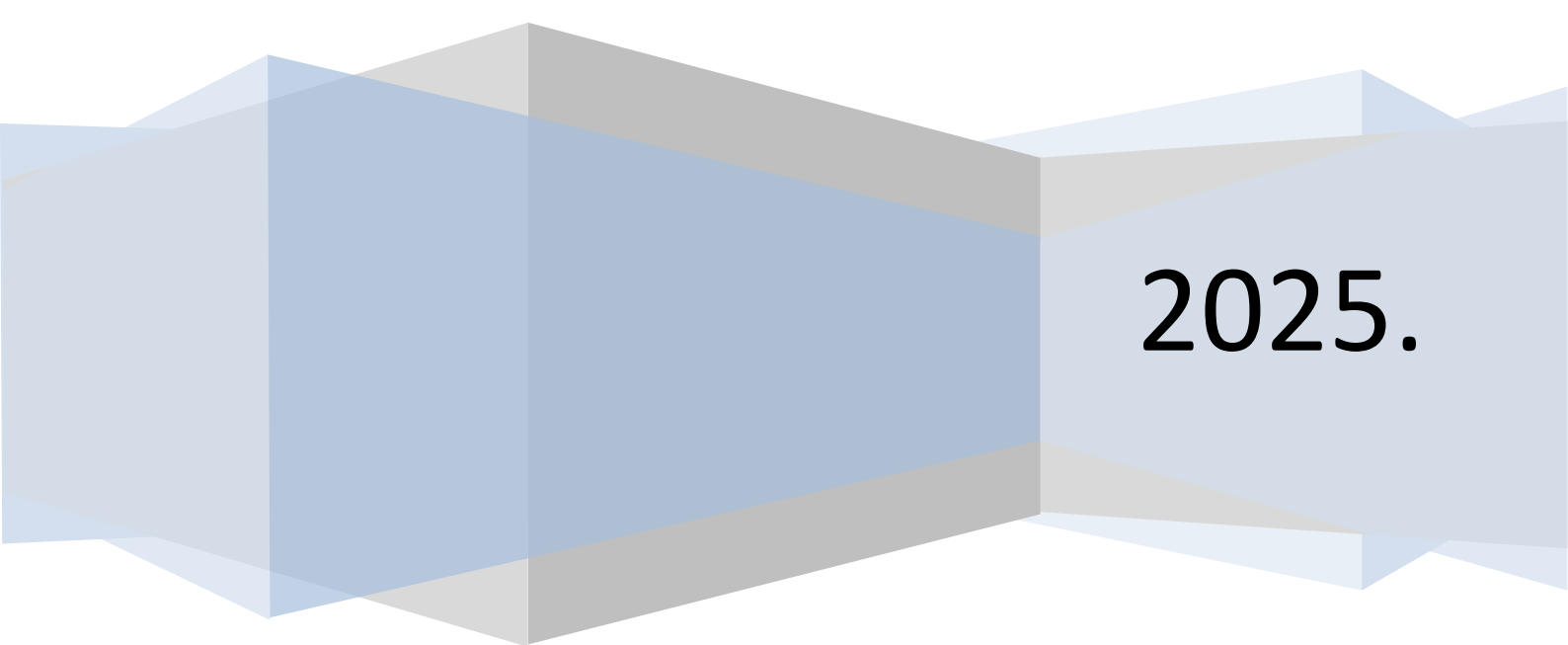

Projekat poboljšanja upravljanja cestovnom
imovinom u Federaciji BiH – FRAME (P511815)

PROCEDURE UPRAVLJANJA RADNOM SNAGOM - LMP

2025.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Opis projekta.....	1
2. PREGLED KORIŠTENJA RADANE SNAGE NA PROJEKTU	1
2.1. Kategorije radnika prema kategorizaciji Svjetske banke	1
2.2. Projektni radnici	2
3. PROCJENA KLJUČNIH POTENCIJALNIH RIZIKA NA RADU.....	4
3.1. Projektna aktivnosti i ključni rizici rada	4
4. PREGLED MJERODAVNOG ZAKONODAVSTVA	5
4.1. Konvencije Međunarodne organizacije rada	5
4.2. Radno zakonodavstvo u Federaciji BiH	7
5. PREGLED RADNOG ZAKONODAVSTVA: ZAŠTITA I ZDRAVLJE NA RADU	8
5.1. Zakonodavstvo o zaštiti i sigurnosti na radu u Federaciji BiH.....	8
6. ODGOVORNO OSOBLJE	10
7. POLITIKE I POSTUPCI	11
8. DOB ZAPOSLENJA.....	13
9. UVJETI I ODREDBE.....	14
10. MEHANIZAM ZA PRITUŽBE	14
10.1. Struktura generalnog direktora radnika	15
11. UPRAVLJANJE IZVOĐAČIMA RADOVA.....	17
12. PRIMARNI DOBAVLJAČI.....	17

Prilozi

PRILOG 1: Obrazac izvješća o usklađenosti s uvjetima rada s ESS2 Angažiranje ugovornih radnika....	19
PRILOG 2: Obrazac za pritužbe radnika	21

Tablice

Tablica 1 Sažetak pritužbi i zahtjeva	17
---	----

Skraćenice

B&H / BiH	Bosna i Hercegovina
CH	Kulturna baština
CHS	Zdravlje i sigurnost zajednice
CGC	Središnji odbor za pritužbe
CSOP	Plan organizacije gradilišta
EA	Procjena utjecaja na okoliš
EIA	Studija utjecaja na okoliš
ESCP	Plan obveza za okoliš i društvo
ESF	Okvir za okoliš i društvo
ESMF	Okvir za upravljanje okolišem i društvenim pitanjima
ESMP	Plan upravljanja okolišem i društvenim pitanjima
ESSs	Standardi za okoliš i društvo
E&S	Okoliš i društvo
FIS	Federalni zavod za statistiku
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
GC	Odbor za pritužbe
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
GRM	Mehanizam rješavanja pritužbi
LMP	Plan / procedure upravljanja radnom snagom
OHS	Zdravlje i sigurnost na radu
PAP	Osobe pogođene projektom
PC Roads of FBiH	Javna ustanova Ceste Federacije BiH
PIMT	Tim za provedbu i upravljanje projektom
PDO	Cilj razvoja projekta
PPE	Osobna zaštitna oprema
RAP	Plan djelovanja za preseljenje
RDDR	Izveštaj o provedbi dužne pažnje kod preseljenja
RPF	Okvir politike preseljenja
SEP	Plan uključivanja zainteresiranih strana
SE	Nadzorni inženjer
TCI	Indeks ukupnog stanja
WB/SB	Svjetska Banka

1. UVOD

1.1. Opis projekta

Između 2008. i 2023. godine, Javno poduzeće Ceste Federacije Bosne i Hercegovine (JP Ceste FBiH) uspješno je provelo projekte obnove i modernizacije cesta, financirane od strane međunarodnih finansijskih institucija, a dijelom i vlastitim sredstvima. Cilj ovih projekata bio je nadogradnja cestovne infrastrukture i poboljšanje sigurnosti prometa. Obnova cesta obuhvatila je približno 850 km magistralnih cesta u FBiH, a u okviru programa "Modernizacija cestovnog sektora u FBiH" projekti su provedeni od 2018. do 2023. godine, uključujući izgradnju novih dionica, traka za spora vozila, obnovu/rekonstrukciju objekata na magistralnim cestama (mostovi i tuneli), sanaciju/rekonstrukciju opasnih lokacija i početak izgradnje nekih obilaznica oko gradova. Unatoč tim naporima, magistralna cestovna mreža i dalje se suočava s izazovima kao što su niska razina usluge, male brzine vozila, visoki operativni troškovi i mnoge prometne nesreće.

JP Ceste FBiH provelo je temeljitu procjenu stanja kolnika, što je kulminiralo prijedlogom desetogodišnjeg investicijskog projekta. Početna četverogodišnja faza posvećena je naporima rehabilitacije kako bi se riješili neposredni infrastrukturni izazovi. Nakon toga, plan daje prioritet kontinuiranom održavanju cesta za preostalo trajanje, što označava predanost održavanju kvalitete i sigurnosti cestovne mreže unutar Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH). Za rehabilitaciju kolnika preporučuje se višekriterijski pristup, s ciljem postizanja najmanje 60% dobrog i zadovoljavajućeg stanja kolnika nakon provedbe programa. Predloženi investicijski program za koji JP Ceste FBiH traži financiranje od Svjetske banke (SB) za ojačanje kolnika, zamjenu ili prekrivanje novim habajućim slojem i izgradnju obilaznica.

U predloženom investicijskom programu za rehabilitaciju magistralnih cesta u Federaciji BiH, projekti su podijeljeni u tri skupine podprojekata:

1. Ojačanje kolnika
2. Zamjena ili prekrivanje novim habajućim slojem
3. Izgradnja obilaznica

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine podržava četverogodišnji investicijski program koji je podnijelo Javno poduzeće Ceste Federacije putem Federalnog ministarstva prometa i komunikacija za obnovu magistralnih cesta u Federaciji.

2. PREGLED KORIŠTENJA RADANE SNAGE NA PROJEKTU

2.1. Kategorije radnika prema kategorizaciji Svjetske banke

Što se tiče SB-a, to su sljedeće kategorije radnika:

Radnici koji su direktno zaposleni

Osobe koje je Zajmoprimac izravno zaposlio ili angažirao (uključujući predlagatelja projekta i agencije za provedbu projekta) za rad koji se posebno odnosi na projekt. Stoga je „izravni radnik“ radnik s kojim Zajmoprimac ima izravno ugovoreni radni odnos i posebnu kontrolu nad radom, uvjetima rada i tretmanom projektnog radnika. Radnika zapošljava ili angažira Zajmoprimac, izravno ga plaća Zajmoprimac i podliježe svakodnevnim uputama i kontroli Zajmoprimca. Primjeri izravnih radnika

mogu uključivati osobe koje je Zajmoprimčev tim za provedbu projekta zaposlio ili angažirao za provođenje projektiranja i nadzora, praćenja i evaluacije ili angažmana zajednice u projektu.

Radnici po ugovoru

Osobe zaposlene ili angažirane putem trećih strana za obavljanje poslova vezanih uz ključne funkcije projekta, bez obzira na lokaciju, nazivaju se radnici po ugovoru. Stoga je „radnik po ugovoru“ radnik zaposlen ili angažiran od treće strane za obavljanje poslova ili pružanje usluga vezanih uz ključne funkcije projekta, pri čemu treća strana vrši kontrolu nad radom, uvjetima rada i tretmanom projektnog radnika. U takvim okolnostima, radni odnos postoji između treće strane i projektnog radnika, čak i ako projektni radnik kontinuirano radi na projektnim aktivnostima.

Radnici primarnih dobavljača

Osobe zaposlene ili angažirane od strane primarnih dobavljača Zajmoprimca nazivaju se radnicima primarnih dobavljača. Stoga je „radnik primarni dobavljač“ radnik zaposlen ili angažiran od strane primarnog dobavljača, koji osigurava robu i materijale za projekt, nad kojim primarni dobavljač vrši kontrolu nad radom, uvjetima rada i odnosom prema radnicima.

Radnici iz zajednice

Osobe zaposlene ili angažirane u pružanju rada u zajednici nazivaju se radnicima iz zajednice. Vrsta projekata u koje su uključeni Radnici iz zajednice može se znatno razlikovati u smislu složenosti, trajanja, vrste posla; broja uključenih radnika; vrsta koristi od projekta i načina na koji se WB ESS2 primjenjuje na sudjelovanje radnika u zajednici. Primjeri se kreću od projekata kojima je cilj izgradnja male infrastrukture u zajednici do regionalnih ili nacionalnih projekata osmišljenih za pružanje mreže socijalne sigurnosti za rješavanje nezaposlenosti ili nedovoljne zaposlenosti. Primjena ESS2 na takve projekte osmišljena je kako bi se relevantni rizici i utjecaji rješavali na proporcionalan način, prilagođen specifičnom kontekstu, ciljevima i dizajnu projekta.

2.2. Projektni radnici

U kontekstu ovog projekta bit će angažirani Radnici koji su direktno zaposleni, Radnici po ugovoru i radnici primarnih dobavljača. Radnici iz zajednice neće biti angažirani ni u jednoj fazi provedbe projekta.

Radnici koji su direktno zaposleni sastoje se od zaposlenika JP Ceste Federacije BiH, konkretno

1. Tim za upravljanje i provedbu projekata
2. GRM menadžerski tim
3. Uprava JP Ceste Federacije BiH

Očekuje se da će se PIMT sastojati od oko 7 radnih mjesta. Osim toga, angažirat će se i nadzorn koji spada u kategoriju radnika po ugovoru.

Zaposlenici JP Ceste FBIH angažirani na projektnim operacijama, bez obzira na njihov status punog ili nepunog radnog vremena, radit će prema uvjetima svojih postojećih ugovora. Prilikom i ako se

angažiraju vanjski konzultanti, primjenjivat će se odredbe nacionalnog zakonodavstva koje regulira radne angažmane, uz poštivanje zahtjeva navedenih u ovom Postupku za upravljanje radom.

Radnici po ugovoru: pojedinci zaposleni kod izvođača radova i pružatelja usluga zaduženih za građevinske radove za podprojekte. U slučajevima kada izvođači radova angažiraju više podizvođača, radnici tih podizvođača također će spadati pod okvir ugovornih radnika.

Primarni dobavljači: mogu biti uključeni s obzirom na prirodu Projekta i zahtjeve gradnje. Ovi dobavljači, vjerojatno nekolicina odabranih, dosljedno će osiguravati materijale tijekom provedbe Projekta. Svi primarni dobavljači moraju biti legitimna poduzeća koja se pridržavaju visokih standarda u nabavi ili proizvodnji. Radnici koje ovi primarni dobavljači zapošljavaju za nabavu robe klasificiraju se kao radnici primarnih dobavljača.

Naredna tablica prikazuje preliminarne podatke, podložne ažuriranjima od strane stručnjaka za okoliš i socijalna pitanja kako budu dostupne preciznije informacije o izravnim i ugovornim radnicima. U ovom projektu se ne razmatraju dodatne kategorije radnika. Međutim, s obzirom na prirodu podprojekata, očekuje se da će radnice činiti otprilike 5-10 posto radne snage, prvenstveno na tehničkim (inženjerskim) i administrativnim pozicijama.

Kategorija radnika	Broj radnika na projektu ¹	Vrsta zadataka	Potrebne vještine	Mjesto
Radnici koji su direktno zaposleni: PIMT	7	Konzultantski poslovi u uredu i na terenu	Snažne vještine planiranja projekata, upravljanja rizicima, budžetiranja i kontrole kvalitete. Učinkovita komunikacija, vodstvo, rješavanje problema.	Iz cijele BiH
Radnici koji su direktno zaposleni: GRM	6	Uredski i administrativni poslovi	Znanje u području okolišnih i društvenih pitanja relevantnih za projekt Osnovne menadžerske/financijske/nabavne vještine Komunikacijske vještine	Iz cijele BiH
Radnici po ugovoru	10-13 (po lokaciji projekta)	Terenski zadaci	Napredne tehničke vještine (građevina, strojarstvo) Komunikacijske vještine za voditelje projekata	Iz cijele BiH

¹Točan broj radnika na projektu trenutno još uvijek nije poznat. Međutim, na temelju iskustva stečenog na sličnim projektima u Bosni i Hercegovini, procijenjen je približan broj radnika.

Radnici primarnih dobavljača	Nepoznato u ovoj fazi projekta	Opskrba projektom robom bitnom za projekt	Ručni rad, rukovanje opremom i kontrola kvalitete kako bi se osiguralo nesmetano poslovanje. Osnovna sigurnosna svijest, timski rad, upravljanje vremenom i prilagodljivost.	Iz cijele BiH
------------------------------	--------------------------------	---	--	---------------

3. PROCJENA KLJUČNIH POTENCIJALNIH RIZIKA NA RADU

3.1. Projektne aktivnosti i ključni rizici rada

Projektne aktivnosti za Rehabilitaciju magistralnih cesta u Federaciji Bosne i Hercegovine mogu uključivati različite rizike za radnike na projektu. Neke od potencijalnih aktivnosti i povezanih rizika:

1. Priprema terena: čišćenje vegetacije, uklanjanje otpada i ravnanje tla.
Rizici: Potencijalna izloženost opasnim materijalima, ozljede od teških strojeva ili nesreće zbog neravnog terena.
2. Iskopi i zemljani radovi: kopanje rovova, postavljanje temelja i preoblikovanje krajolika.
Rizici: Kvarovi opreme, kontakt s podzemnim instalacijama i ozljede od padajućeg otpada.
3. Izgradnja cestovnih konstrukcija: Propusti i potporni zidovi.
Rizici: Padovi s visine, urušavanje konstrukcija, izloženost štetnim kemikalijama koje se koriste u građevinskim materijalima i nesreće s teškim strojevima.
4. Popločavanje i oblaganje cesta: Nanošenje asfalta ili betona za stvaranje cestovnih površina.
Rizici: Opekline od vrućeg asfalta, izloženost isparenjima, klizanje i padovi na neravnim površinama te nesreće s teškim strojevima.
5. Upravljanje prometom: Provedba privremenih mjera regulacije prometa kako bi se osigurala sigurnost radnika i vozača.
Rizici: Nesreće s vozilima u pokretu, izloženost ispušnim plinovima i ozljede prilikom postavljanja ili uklanjanja uređaja za regulaciju prometa.
6. Rad u nepovoljnim vremenskim uvjetima: Nastavak rada tijekom nepovoljnih vremenskih uvjeta poput kiše, snijega ili ekstremnih temperatura.
Rizici: Klizave površine, smanjena vidljivost, izloženost bolestima povezanim s hladnoćom ili vrućinom i nesreće zbog loših vremenskih uvjeta.
7. Rukovanje materijalom i skladištenje: Prijevoz građevinskog materijala na gradilište i njegovo sigurno skladištenje.
Rizici: Istegnuća i uganuća od podizanja teških predmeta, spoticanja i padovi preko rasutih materijala te ozljede od nepravilno uskladištene opreme.
8. Sigurnost gradilišta: Sprječavanje krađe, vandalizma i neovlaštenog pristupa gradilištu.
Rizici: Sukobi s uljezima, krađa opreme ili materijala i oštećenje imovine.

Kako bi se ublažili ovi rizici, ključno je provesti sveobuhvatne sigurnosne mjere kao što su pružanje odgovarajuće obuke radnicima, osiguravanje poštivanja sigurnosnih propisa, provođenje redovitih sigurnosnih inspekcija, osiguravanje osobne zaštitne opreme (HTZ oprema) i održavanje otvorenih komunikacijskih kanala za BWGC rješavanje svih sigurnosnih problema. Osim toga, posjedovanje

planova za hitne slučajeve i promicanje sigurnosne kulture među svim zainteresiranim stranama projekta mogu pomoći u smanjenju vjerojatnosti nastanka nesreća i ozljeda.

Prema zakonodavstvu Federacije BiH, svaki poslodavac mora procijeniti radne rizike specifične za svako radno mjesto ili poziciju. Ova obveza podrazumijeva izradu dokumenta o procjeni rizika na radnom mjestu, detaljan opis radnog procesa i procjenu rizika od ozljeda ili zdravstvenih problema na radnom mjestu. Također uključuje i definiranje mjera za uklanjanje ili minimiziranje rizika radi poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu. Osim toga, poslodavci su dužni osigurati obuku radnika o sigurnim praksama. Korištenjem zaštitne opreme, provođenjem temeljite obuke i učinkovitom organizacijom gradilišta, rizik od ozljeda na radu i opasnosti po zdravlje na radu može se značajno ublažiti.

S obzirom na potencijalno opasnu prirodu građevinskih aktivnosti, Projekt neće zapošljavati osobe mlađe od 18 godina, čak ni uz poduzimanje preventivnih i zaštitnih mjera, kako bi se ublažili nepotrebni rizici.

Procjena rizika od SEA/SH (Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje/Seksualno uznemiravanje) projekta ukazuje na nisku razinu zabrinutosti. Ova procjena uzima u obzir prirodu građevinskih radova i karakteristike tržišta rada u BiH, gdje se očekuje da će prisutnost radnica na gradilištima biti minimalna. Pretpostavlja se da će radna snaga za nekvalificirane i polukvalificirane građevinske poslove pretežno biti muškarci, dok žene mogu biti uključene u menadžerske, inženjerske i administrativne pozicije. Iako se rizici od SEA/SH potencijalno mogu povećati unutar lokalnih zajednica dolaskom velikog broja muških radnika izvan područja, takav scenarij se ne očekuje zbog relativno malog opsega gradilišta i nedostatka značajnih društvenih reperkusija. Kako bi se riješili identificirani rizici od SEA/SH, mjere će uključivati promicanje svijesti o Kodeksu ponašanja, pružanje obuke ugovornim radnicima o pitanjima SEA/SH i jačanje Mehanizma za pritužbe postupcima za rješavanje navoda vezanih uz seksualno iskorištavanje, zlostavljanje i uznemiravanje.

Ako se tijekom provedbe podprojekta pojave drugi rizici vezani uz rad, ovaj LMP će se na odgovarajući način izmijeniti kako bi se spriječili daljnji utjecaji.

4. PREGLED MJERODAVNOG ZAKONODAVSTVA

4.1. Konvencije Međunarodne organizacije rada

Bosna i Hercegovina je članica Međunarodne organizacije rada (ILO) od lipnja 1993. U Bosni i Hercegovini na snazi je osam temeljnih konvencija i četiri prioritetne konvencije. Osam temeljnih konvencija uključuju sljedeće:²

- Konvencija o prisilnom radu iz 1930.
- Konvencija o sindikalnim slobodama i zaštiti sindikalnih prava iz 1948.
- Konvencija o primjeni načela prava na organiziranje i kolektivno pregovaranje iz 1949.
- Konvencija o jednakom nagrađivanju muške i ženske radne snage za rad jednake vrijednosti iz 1951.
- Konvencija o zabrani prisilnog rada iz 1957.
- Konvencija o diskriminaciji u pogledu zapošljavanja i zanimanja iz 1958.
- Konvencija o minimalnoj dobi za stupanje u radni odnos iz 1973.
- Konvencija o najgorim oblicima zlouporabe dječjeg rada iz 1999.

²Izvor: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102704

Prioritetne konvencije koje je i Bosna i Hercegovina ratificirala su sljedeće:

- Konvencija o inspekciji rada iz 1947.
- Konvencija o politici zapošljavanja iz 1964.
- Konvencija o inspekciji rada (poljoprivreda) iz 1969.
- Konvencija o tripartitnim konzultacijama (Međunarodni radni standardi) iz 1976. godine.

Ostale ratificirane konvencije su sljedeće:

- Konvencija o nezaposlenosti iz 1919.
- Konvencija o pravu udruživanja (poljoprivreda) iz 1921.
- Konvencija o naknadi štete radnicima (poljoprivreda) iz 1921.
- Konvencija o upotrebi otrovnih izbjeljivača (u bojanju) iz 1921.
- Konvencija o naknadi štete radnicima (u slučaju nesreća) iz 1925.
- Konvencija o naknadi radnicima za profesionalne bolesti iz 1925.
- Konvencija o jednakom postupanju (naknada štete u slučaju nesreće) iz 1925.
- Konvencija o osiguranju za slučaj bolesti (poljoprivreda) iz 1927.
- Konvencija o službama zapošljavanja iz 1948.
- Konvencija o noćnom radu žena iz 1948.
- Konvencija o noćnom radu mladeži/djece (industrija) iz 1948.
- Konvencija o socijalnom osiguranju (minimalni standardi) iz 1952.
- Konvencija o vikend odmoru (trgovina i uprava) iz 1957.
- Konvencija o određivanju minimalnih plaća iz 1970.
- Konvencija o plaćenim godišnjim praznicima iz 1970.
- Konvencija o predstavnicima radnika iz 1971.
- Konvencija o profesionalnim kancerogenim bolestima iz 1974.
- Konvencija o plaćenom dopustu u svrhu stručnog obrazovanja iz 1974.
- Konvencija o razvoju ljudskih resursa iz 1975.
- Konvencija o radnom okruženju (zagađenje zraka, buka i vibracije) iz 1977.
- Konvencija o promicanju kolektivnog pregovaranja iz 1981.
- Konvencija o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu iz 1981.
- Konvencija o prestanku radnih odnosa iz 1982.
- Konvencija o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom iz 1983. godine.
- Konvencija o uslugama medicine rada iz 1985.
- Konvencija o sprječavanju većih industrijskih nesreća iz 1993.
- Konvencija o radu s nepunim radnim vremenom iz 1994.
- Konvencija o sigurnosti i zdravlju u rudnicima iz 1995.
- Konvencija o zaštiti majčinstva iz 2000.
- Konvencija o sigurnosti i zaštiti zdravlja u poljoprivredi iz 2001.
- Konvencija o promicanju okvira za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu iz 2006. godine.
- Konvencija o pomorskom radu iz 2006.

Osim toga, Bosna i Hercegovina ratificirala je Konvenciju o zabrani protupješačkih mina iz 1998., a Konvencija je stupila na snagu 1999. godine.³

³Izvor: <https://www.apminebanconvention.org/states-parties-to-the-convention/bosnia-and-herzegovina/>

4.2. Radno zakonodavstvo u Federaciji BiH

Zakonodavstvo o radnim odnosima u Bosni i Hercegovini spada u isključivu nadležnost dvaju entiteta. Sljedeći pregled obuhvaća Zakon o radu⁴, Zakon o zdravstvenom osiguranju⁵ i Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova u Federaciji BiH⁶.

Ključni pravni aspekti	Odredbe zakona Federacije BiH
Stupanje u radni odnos	Radni odnos zasniva se sklapanjem ugovora o radu. Ugovor se sklapa u pisanom obliku i mora sadržavati popis podataka propisanih Zakonom o radu.
Pravo radnika	Radnik ima pravo na: - poštenu plaću - uvjeti rada koji osiguravaju sigurnost i zaštitu života i zdravlja na radu - posebna zaštita u slučaju bolesti, smanjenja ili gubitka radne sposobnosti i starosti - puna naknada plaće za vrijeme godišnjeg odmora, državnih praznika, privremene nesposobnosti za rad zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti, kao i za vrijeme prekida rada uzrokovanog propustom poslodavca - naknada plaće za vrijeme odsustva s posla - otpremninu ako radnik ima ugovor o radu na neodređeno vrijeme.
Obveze radnika	Obveze radnika su sljedeće: - obavljati preuzete zadatke, pridržavati se organizacije rada i poslovanja poslodavca, - prilikom sklapanja ugovora o radu ili tijekom trajanja radnog odnosa obavijestiti poslodavca o svakoj bolesti ili drugim okolnostima koje ometaju radnika u izvršavanju obveza iz ugovora o radu, - obrazovati se i razvijati za rad u skladu sa svojim sposobnostima i zahtjevima posla.
Obveze poslodavca	Obveze poslodavca su sljedeće: - prijaviti radnike za mirovinsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje za slučaj nezaposlenosti, - nakon prijave za obvezno osiguranje, radniku dostaviti fotokopiju prijave kao i svaku drugu promjenu osiguranja koja se tiče radnika.
Zabrana diskriminacije	Diskriminacija radnika i tražitelja posla zabranjena je s obzirom na spol, seksualnu orijentaciju, bračni status, obiteljske obveze, dob, invaliditet, trudnoću, jezik, vjeru, politička i druga mišljenja, etničko podrijetlo, socijalno podrijetlo, imovinsko stanje, rođenje, rasu, boju kože, članstvo ili nečlanstvo u političkim strankama i sindikatima, zdravstveno stanje ili bilo koju drugu osobnu karakteristiku.
Zapošljavanje žena	Odredbe ovog Zakona za žene propisuju sljedeće: - da se ne mogu zaposliti na poslovima pod zemljom (u rudnicima) osim ako se radi o rukovodećem položaju koji ne zahtijeva fizički rad ili u službama zdravstvene i socijalne zaštite - da trudnoća i korištenje porodiljnog dopusta ne mogu biti razlog za zapošljavanje žena - da se ugovor o radu ne može otkazati nakon isteka porodiljnog dopusta ženi s djetetom do najmanje jedne godine života - da se ženi kojoj istječe ugovor o radu na određeno vrijeme tijekom porodiljnog dopusta ili trudnici kojoj istječe ugovor o radu neće smatrati da joj je ugovor o radu otkazan.
Zapošljavanje osoba u dobi od 15 do 18 godina	Ugovor o radu može se sklopiti u iznimnim slučajevima s osobom između 15 i 18 godina života, uz suglasnost zakonskog zastupnika i pod uvjetom da pribavi liječničko uvjerenje kojim se dokazuje da je osoba zdravstveno sposobna za rad. Ova kategorija radnika ne može raditi dulje od 35 sati tjedno, raditi prekovremeno, noću i na posebno teškim fizičkim poslovima, raditi pod zemljom ili pod vodom itd.
Radno vrijeme	Puno radno vrijeme iznosi 40 sati tjedno i može se rasporediti na najviše šest radnih dana.
Prekovremeni rad	Prekovremeni rad (do 8 sati tjedno) dopušten je u slučaju naglog povećanja opsega posla i slučajeva više sile. Prekovremeni rad nije dopušten maloljetnim radnicima, trudnicama ili majkama, odnosno posvojiteljima djeteta do tri godine života, kao ni samohranim roditeljima, samohranim posvojiteljima i osobama kojima je, na temelju odluke nadležnog tijela, dijete povjereno na čuvanje i odgoj, do šest godina života djeteta. Radnici imaju pravo na povećanu plaću za prekovremeni rad.

⁴„Službene novine Federacije BiH“, br. 29/16, 89/18, 23/20-odluka Ustavnog suda, 49/21-drugi zakon, 103/21-drugi zakon i 44/22

⁵„Službene novine Federacije BiH“, br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11, 100/14 i 36/18

⁶„Službene novine Federacije BiH“, br. 49/21

Noćni rad	Rad u vremenu između 22:00 i 6:00 sati ujutro sljedećeg dana smatra se noćnim radom. Noćni rad zabranjen je trudnicama od šestog mjeseca trudnoće, majkama i posvojiteljima, kao i osobama kojima je, na temelju odluke nadležnog tijela, povjereno dijete na čuvanje i odgoj, do dvije godine života djeteta. Zabranjen je i noćni rad maloljetnih radnika. Radnici imaju pravo na povećanje plaće za noćni rad.
Odmor tijekom radnog vremena	Za rad dulji od 6 sati dnevno, radnik ima pravo na odmor od najmanje 30 minuta.
Dnevni odmor	Radnik ima pravo na odmor između dva uzastopna radna dana (dnevni odmor) u trajanju od najmanje 12 sati, neprekidno.
Tjedni odmor	Radnik ima pravo na tjedni odmor u trajanju od najmanje 24 sata bez prekida.
Godišnji odmor	Za svaku kalendarsku godinu radnik ima pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje 20 radnih dana, a najviše 30 radnih dana. Pravo na godišnji odmor stječe se nakon 6 mjeseci neprekidnog rada. Godišnji odmor koristi se u dva dijela, pri čemu prvi dio traje najmanje 12 dana, a drugi dio mora se iskoristiti do 30. Lipnja sljedeće godine.
Mehanizam za pritužbe radnika	Radnik koji smatra da mu je poslodavac povrijedio neko pravo iz radnog odnosa može zatražiti od poslodavca da to pravo ostvari u roku od 30 dana od dana dostave odluke kojom mu je pravo povrijeđeno, odnosno od dana saznanja za povredu prava. Prije podnošenja tužbe, poslodavac i radnik mogu se dogovoriti o mirnom rješavanju spora. Mirenje nije obvezni oblik rješavanja radnih sporova, ali je ostavljeno kao mogućnost. Ako se postupak mirenja ne završi u razumnom roku, ne duljem od 30 dana, ili u slučaju neuspješnog mirenja, stranke u sporu mogu podnijeti tužbu nadležnom sudu, u rokovima koji teku od dana završetka postupka mirenja.
Sloboda udruživanja	Radnici mogu slobodno osnovati sindikat, učlaniti se u njega ili ga napustiti na temelju vlastitog slobodnog izbora bez ikakvog prethodnog odobrenja i ne smiju biti diskriminirani na temelju članstva ili nepripadnosti takvoj organizaciji. Poslodavcima je zabranjeno miješati se u osnivanje, funkcioniranje i pružanje pomoći s namjerom kontrole takvog sindikata.
Sigurnost i zdravlje na radu	Kada radnik stupi u radni odnos, poslodavac je dužan omogućiti radniku upoznavanje s propisima o radnim odnosima i propisima o sigurnosti i zdravlju na radu te ga upoznati s organizacijom rada. Radnici imaju pravo i dužni su koristiti sve mjere zaštite predviđene propisima o sigurnosti i zdravlju na radu i drugim važećim propisima.

5. PREGLED RADNOG ZAKONODAVSTVA: ZAŠTITA I ZDRAVLJE NA RADU

5.1. Zakonodavstvo o zaštiti i sigurnosti na radu u Federaciji BiH

U Bosni i Hercegovini, zakonodavstvo o zaštiti i sigurnosti na radu spada u nadležnost entiteta.

Sljedeći tekst nudi pregled Zakona o sigurnosti na radu Federacije Bosne i Hercegovine.⁷

Ključni pravni aspekti	Odredbe Zakona o zaštiti na radu Federacije BiH
Obveze poslodavaca	Poslodavci su dužni: • organizirati zadatke sigurnosti i zaštite zdravlja na radu • provesti procjenu rizika za svako radno mjesto i odrediti radna mjesta s povećanim rizikom, na način i pod uvjetima utvrđenim zakonom • omogućiti radniku da se prije početka rada upozna sa sigurnosnim i zaštitnim mjerama na radu • donijeti interni akt o zaštiti na radu • obavještavati radnike, sindikat i povjerenika za zaštitu na radu o uvođenju novih tehnologija i sredstava rada, kao i o opasnostima i štetnostima za zdravlje radnika, te izdavati upute za siguran rad • osigurati da planiranje i uvođenje novih tehnologija bude podložno konzultacijama s radnicima i/ili njihovim povjerenikom za zaštitu na radu u vezi s posljedicama za sigurnost i zdravlje uzrokovanim izborom opreme, radnih uvjeta i radnog okruženja • osposobiti radnike za siguran rad • periodično provoditi provjeru praktičnih i teorijskih sposobnosti radnika • osigurati radnicima osobnu zaštitnu opremu i njihovu upotrebu

⁷"Službene novine Federacije BiH", br. 79/20

	- osigurati periodične liječničke preglede radnika koji rade na poslovima s povećanim zdravstvenim rizicima te poduzeti mjere za sprječavanje nastanka invaliditeta i profesionalnih bolesti radnika - osigurati periodične preglede radne opreme i osobne zaštitne opreme na radu, slijedeći tehničke standarde - osigurati periodične preglede i ispitivanja fizičkih, kemijskih i bioloških opasnosti te mikroklima u radnom okruženju - osigurati periodične preglede i ispitivanja radne opreme, radnih i pomoćnih prostorija te osobne zaštitne opreme, koji ne podliježu obveznim periodičnim pregledima i ispitivanjima, na način, prema postupku i u rokovima utvrđenim općim aktom - provoditi mjere zaštite od požara prema posebnim propisima - provesti mjere za osiguravanje prve pomoći - poboljšati sigurnost i zaštitu zdravlja na radu - obavijestiti nadležnu inspekciju rada o svakoj smrti, nesreći koja je zadesila jednog ili više radnika, teškoj ozljedi, profesionalnoj bolesti, svakom događaju ili bolesti koji pogađa više od jednog radnika i svakom događaju koji bi mogao ugroziti život ili zdravlje radnika na radu - obavijestiti nadležnu inspekciju o početku i završetku radova na izgradnji, montaži, zamjeni opreme, remontu i rekonstrukciji zgrada.
Obveze radnika	Radnici su dužni: - pridržavati se pravila sigurnosti i zaštite zdravlja na radu u smislu zakona - pravilno koristiti sredstva rada i opremu, opasne materijale i druga proizvodna sredstva prema uputama proizvođača i uputama za siguran rad koje je dao poslodavac - pravilno koristiti dodijeljenu im osobnu zaštitnu opremu i vratiti je na mjesto gdje se čuva nakon upotrebe - odmah obavijestiti poslodavca i/ili radnika zaštite na radu o svakom događaju na radu za koji postoji opravdana sumnja da predstavlja opasnost za sigurnost i zdravlje, kao i o nedostacima u sigurnosnim postupcima - obavijestiti osobu odgovornu za to radno mjesto i/ili poslodavca o ozljedama koje su pretrpjeli - suradivati s poslodavcem i/ili radnikom zaštite na radu u provedbi mjera ili zahtjeva koje je naredio inspektor rada - suradivati s poslodavcem i/ili radnikom zaštite na radu u provedbi mjera koje će osigurati da radno okruženje i uvjeti rada budu sigurni i da ne predstavljaju rizik za sigurnost i zdravlje na njihovom radnom mjestu - obavljati periodične liječničke preglede u vrijeme koje zatraži poslodavac - pružiti sve podatke i informacije koje zatraže inspektori rada
Sudjelovanje u sindikatima	Sindikat sudjeluje u organiziranju i unapređenju sigurnosti i zaštite zdravlja radnika na radu u skladu sa zakonom i propisima donesenim na temelju zakona. Poslodavac je dužan najmanje dva puta godišnje izvijestiti sindikat o rizicima sigurnosti i zdravlja, kao i o mjerama koje je poduzeo i koje će poduzeti radi poboljšanja sigurnosti i zaštite zdravlja.
Zapisi o zaštiti na radu	Poslodavci su dužni voditi evidenciju o sljedećem: - radnici na radnim mjestima s povećanim rizikom, - radna mjesta s povećanim rizikom, - opasne tvari koje se koriste tijekom rada, - provjeriti znanje radnika iz područja sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, - obavljeni pregledi i ispitivanja radnog okruženja i radne opreme, - ozljede na radu, profesionalne bolesti, smrti i njihovi uzroci, - liječničke preglede radnika.
Zaštita ranjivih skupina	Poslodavac je dužan organizirati radno mjesto na način da vodi računa o prisutnosti skupina koje su osjetljive na određene rizike. Skupine posebno osjetljive na rizike, kao što su trudnice, roditelje ili dojilje, maloljetnici, osobe s invaliditetom, kao i radnici s promijenjenom radnom sposobnošću u smislu propisa o mirovinskom i invalidskom osiguranju, moraju se zaštititi od opasnosti koje ih posebno pogađaju zakonom, drugim propisima, kolektivnim ugovorom i općim aktom poslodavca. Trudnicama, roditeljima i dojiljama zabranjen je rad na poslovima gdje postoji rizik od izloženosti opasnim tvarima, kemijskim, fizikalnim i biološkim agensima, štetnim zračenjima i mikroklimatskim utjecajima, odnosno na poslovima s teškim uvjetima rada, kao i posebno teškim i opasnim poslovima gdje postoji rizik za njihovo fizičko i psihičko zdravlje. Maloljetnicima je zabranjeno raditi na poslovima koji mogu ugroziti njihovo zdravlje i razvoj. Radnik s promijenjenom radnom sposobnošću ne smije obavljati poslove kod kojih postoji rizik smanjenja preostale radne sposobnosti.

Zakoni o radu u Bosni i Hercegovini provode se putem raznih uredbi, propisa i smjernica koje je donijelo Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. Cilj ovih propisa je osigurati učinkovite radne prakse, uvjete rada i inspekcije zaštite na radu (OHS) diljem zemlje. Primarni cilj ovih inspekcija je smanjenje rasprostranjenosti neformalnog rada i poboljšanje standarda zaštite na radu. Korektivne mjere za utvrđene probleme s neusklađenošću kreću se od novčanih kazni do sudskog progona, a najteži slučajevi potencijalno dovode do operativnih ograničenja ili zabrana poslovanja, kako utvrdi sud. Institucionalni kapacitet za rješavanje rizika povezanih s radom i uvjeta rada projekta smatra se dovoljnim. Slični projekti, koje je podržala Svjetska Banka, prethodno su provedeni s povoljnim ishodima u smislu društvenih performansi. Jasno razgraničenje odgovornosti među relevantnim institucijama osigurava da su mehanizmi za provedbu zakona na snazi.

6. ODGOVORNO OSOBLJE

Nadzorni inženjer (SE) odgovoran je za nadzor i koordinaciju provedbe Projekta, uključujući praćenje i mjesečno izvještavanje PIMT-u. Konkretno, SE je zadužen za provedbu i nadzor Postupka upravljanja radom (LMP) i osiguravanje pridržavanja Izvođača projekta.

Što se tiče LMP-a, odgovornosti PIMT-a obuhvaćaju:

- Praćenje i nadzor provedbe postupka od strane nadzornog inženjera i izvođača radova.
- Ažuriranje Postupka prema potrebi tijekom pripreme, razvoja i provedbe projekta ili kao odgovor na promjene u nacionalnom zakonodavstvu.
- Angažiranje i upravljanje svim vanjskim konzultantima angažiranim za projekt.
- Uspostavljanje i održavanje Mehanizama za pritužbe radnika (GM) prema zahtjevima LMP-a na razini Projekta.

Za svaki podprojekt, nadzorni inženjer (vanjski) kojeg angažira PIMT nadgledat će provedbu propisa o radu i sigurnosti te ih mjesečno izvještavati o učinku izvođača radova. Njegov će zadatak biti osigurati da izvođači radova i podizvođači postupaju u skladu sa zahtjevima Postupka, posebno u vezi s ugovorenim radnicima.

Izvođači radova su dužni:

- Osigurati usklađenost svojih politika i postupaka s nacionalnim zakonodavstvom o radu i zdravlju i sigurnosti na radu.
- Pridržavajte se Plana upravljanja pritužbama (LMP), uključujući uspostavljanje i održavanje mehanizama za upravljanje pritužbama u skladu sa zahtjevima LMP-a.
- Izraditi Plan zaštite zdravlja i sigurnosti na radu za ugovorne radnike.
- Ugovornim radnicima priopćiti opise poslova i uvjete zapošljavanja.
- Osigurati da su Radnici po ugovoru upoznati s uvjetima zapošljavanja, Kodeksom ponašanja i Kodeksom ponašanja SEA/SH prije početka rada.
- Osigurati obuku ugovornih radnika (zdravlje i sigurnost, svijest o SEA/SH itd.) i voditi evidenciju o obuci.
- Nadgledati pridržavanje podizvođača procedura upravljanja radom i planova zaštite zdravlja i sigurnosti na radu.

Ugovori s izvođačima radova moraju sadržavati odredbe kojima se osigurava usklađenost s važećim zakonodavstvom o radu i zaštiti na radnom mjestu te uspostava mehanizama za pritužbe radnika.

7. POLITIKE I POSTUPCI

Politike i postupci implementirani za ovaj projekt imaju za cilj ostvariti ciljeve WB ESS2 uz osiguranje potpunog poštivanja Zakona o radu Federacije BiH. Ključne politike i postupci o radnim pitanjima vezanim uz zapošljavanje tijekom provedbe projekta uključuju:

- Poštivanje načela pravednog postupanja, nediskriminacije i jednakih mogućnosti za sve radnike na projektu.
- Prilikom odlučivanja o zapošljavanju neće se uzimati u obzir čimbenici poput spola, jezika, dobi, trudnoće, zdravstvenog stanja, etničkog podrijetla, vjeroispovijesti, bračnog statusa, seksualne orijentacije, političkih uvjerenja, finansijskog statusa, socijalne pozadine ili članstva u političkim organizacijama ili sindikatima.
- Dozvoljeno je zapošljavanje osoba u dobi od 18 i više godina. Za osobe u dobi od 15 do 18 godina obvezno je pridržavanje zakonskih obveza, kao što je dobivanje suglasnosti zakonskog zastupnika i dostavljanje liječničke potvrde. Ti zaposlenici ne smiju raditi noću ili obavljati naporne zadatke.
- Prije zapošljavanja bit će izrađeni jasni opisi poslova u kojima će biti navedene potrebne vještine za svako radno mjesto.
- Bit će dostavljeni pisani ugovori s detaljnim uvjetima rada, uključujući prijavu za mirovinsko, invalidsko, zdravstveno i osiguranje za slučaj nezaposlenosti. Ugovori će biti sastavljeni na jeziku koji je razumljiv objema stranama na temelju njihovog podrijetla.
- Radnici po ugovoru neće snositi nikakve naknade za zapošljavanje; te troškove pokriva poslodavac.
- Ugovori će sadržavati sve obvezne odredbe Zakona o radu Federalnih banaka i dodatne klauzule kako bi se ispunili zahtjevi ovog Zakona o radu i WB ESS2.
- Radnici imaju pravo na redovite plaće i naknadu za izostanke ili specifične uvjete rada (noćne smjene, prekovremeni rad itd.).
- Razdoblja odmora tijekom radnog vremena, dnevni odmor, tjedni odmor i godišnji odmori bit će odobreni u skladu sa zakonskim odredbama.
- Radno vrijeme neće prelaziti 40 sati tjedno, s maksimalno 8 sati prekovremenog rada tjedno u Federaciji BiH. Prekovremeni rad bit će plaćen povećanjem plaće.
- Radnici po ugovoru zadržavaju pravo učlanjivanja u sindikate ili druge radničke organizacije.
- Radnici imaju pravo na pravedan tretman i zaštitu od uznemiravanja, uključujući seksualno uznemiravanje i zlostavljanje.
- Bit će uspostavljen mehanizam za pritužbe koji će omogućiti radnicima na projektu da prijave probleme, bez jezičnih i kulturnih barijera.
- Poštivanje zakonskih rokova i uvjeta za obavijesti, osiguravanje pisanih obavijesti s objašnjenjima i održavanje otkaznog roka od najmanje 14 dana.
- Dječji rad i prisilni rad su strogo zabranjeni ovim projektom.

Pridržavat će se sljedećih politika i postupaka u vezi sa zdravljem i sigurnošću na radu:

- Radnici će dobiti upute o sigurnosnim i zdravstvenim propisima na radnom mjestu.
- Prije početka bilo kakvih aktivnosti, provest će se sveobuhvatan postupak procjene rizika kako bi se osiguralo sigurno radno mjesto.
- Provođat će se politika koja radnicima omogućuje odbijanje nesigurnog rada.
- Za poslove koji predstavljaju povećani rizik za ozljede i zdravlje bit će provedene zaštitne mjere, a za radnike na takvim poslovima bit će organizirana odgovarajuća obuka.
- Vodit će se evidencija radnika koji obavljaju visokorizične zadatke.
- Radnicima će se besplatno osigurati osobna zaštitna oprema (OZO) prikladna za zadatak.

- Poštivanje obveznih postupaka korištenja osobne zaštitne opreme i obuka u skladu sa zakonima o zaštiti na radu.
- Bit će razvijen postupak za postupanje u hitnim slučajevima.
- Izvođači radova će odrediti osoblje za zaštitu na radu odgovorno za nadzor provedbe programa zaštite na radu.
- Osigurat će se potrebna oprema, odgovarajući radni prostor i odgovarajući smještaj koji zadovoljava higijenske standarde, uključujući odvojene prostorije za muškarce i žene.
- Na licu mjesta bit će dostupne usluge prve pomoći.
- Znakovi opasnosti i općeg upozorenja bit će istaknuti na radnim mjestima i na opremi, u skladu s propisima.
- Pristup gradilištu bit će ograničen samo na ovlašteno osoblje.
- Novi zaposlenici proći će uvodnu obuku o zaštiti na radu prije dolaska na gradilište.
- Izvođači radova će formulirati i provoditi Kodeks ponašanja koji odražava vrijednosti tvrtke i radnu kulturu, a koji će pregledati i odobriti konzultant za nadzor.
- Izrada plana upravljanja zdravljem i sigurnošću na radu (OHS) bit će obavezna za izvođače radova.
- Od izvođača radova zahtijevat će se periodična izvješća o radnoj učinkovitosti, pitanjima zaštite na radu i sigurnosti, incidentima i nesrećama. Ove će informacije biti uključene u mjesečno izvješće izvođača radova, a pregledat će ih nadzornik gradnje.

Tim za provedbu i upravljanje projektom (PIMT) poboljšat će dokumentaciju za nadmetanje uključivanjem specifičnih standardnih zahtjeva zaštite na radu (OHS) kojih se svi izvođači i podizvođači moraju pridržavati tijekom cijelog projekta. Ti će standardi biti usklađeni s lokalnim propisima, smjernicama Grupe Svjetske banke (WBG) o zaštiti okoliša, zdravlju i sigurnosti (EHS) (općim i specifičnim za industriju) te dobrim međunarodnim i industrijskim praksama (GIIP). Sljedeći standardni zahtjevi zaštite na radu bit će propisani kao minimum:

- Provedba sveobuhvatnog postupka procjene rizika.
- Izdavanje radnih dozvola za opasne poslove, kao što su rad na visini, rad s visokim temperaturama, rad na vodovima pod naponom i rad u zatvorenim prostorima.
- Pridržavanje zlatnih pravila za zadatke opasne po život.
- Uspostavljanje postupka za hitne slučajeve.
- Provođenje mjera za sprječavanje padova i siguran rad na visini.
- Osiguravanje sigurnosti pri iskapanjima, korištenju ljestava i skela, zavarivanju i rezanju, radu s dizalicama, tornjevima i viličarima, kao i sigurnosne mjere za električne i ručne alate.
- Sprječavanje respiratornih problema uzrokovanih kemijskim i zračnim opasnostima (uključujući izloženost prašini, silicijevom dioksidu i azbestu), uz osiguravanje električne sigurnosti putem kontrole opasne energije, postupaka zaključavanja/označavanja, provjere energije, praksi sigurne radne udaljenosti, pravilnog ožičenja i zaštite dizajna, uzemljenja, zaštite strujnog kruga, zaštite od električnog luka, korištenja osobne zaštitne opreme (OZO) i dielektričnih alata. Osim toga, obrađivat će se komunikacija o opasnostima, sigurnost od buke i vibracija, sigurnost pri montaži čeličnih konstrukcija, zaštita od požara, sigurnost rukovanja materijalima te sigurnost betona i zidova.
- Osiguravanje odgovarajuće osobne zaštitne opreme (OZO) za građevinarstvo.
- Obavezna osposobljavanje iz područja zaštite na radu (OHS) za sve radnike.
- Provedba politike koja radnicima omogućuje odbijanje nesigurnog rada.

Tim za provedbu i upravljanje projektom (PIMT) dužan je odmah obavijestiti Banku u roku od 48 sati o svakom incidentu ili nesreći povezanoj s projektom koja ima ili će vjerojatno imati značajan

negativan utjecaj na okoliš, pogođene zajednice, javnost ili radnike (uključujući incidente, nesreće ili okolnosti povezane s radom, zdravljem, sigurnošću ili sigurnošću). Ova obavijest mora se podnijeti najkasnije tri kalendarska dana nakon što se događaj dogodi. Takvi incidenti mogu uključivati štrajkove ili prosvjede radnika, te teške ozljede ili smrtne slučajeve radnika te ozljede članova zajednice povezane s projektom ili materijalnu štetu. PIMT će zatim sastaviti detaljno izvješće o incidentu i poduzetim korektivnim mjerama te ga dostaviti Banci u roku od 30 kalendarskih dana od događaja.

Nadzornik gradnje provodit će redovito praćenje učinka izvođača radova u području zaštite na radu (OHS), uključujući posjete gradilištu, najmanje jednom mjesečno. Ovim inspekcijama procijenit će se usklađenost s prethodno spomenutim standardima, dokumentirati nesreće, utvrditi kršenja Zlatnih pravila, davati preporuke i pratiti napredak tekućih korektivnih mjera. JP Ceste Federacije BiH će u ugovoru/ugovorima propisati zahtjev da izvođači radova izvještavaju o raznim problemima, uključujući stope nesreća, zamalo promašaje, stope ozbiljnosti, ponavljajuće incidente nepoštivanja, kršenja Zlatnih pravila, smrtne slučajeve, teške ozljede i kazne za nepoštivanje. Osim toga, nadzornik gradnje pregledat će i odobriti sigurnosne planove i postupke izvođača radova.

Izvođači radova dužni su koristiti preporučeni format naveden u Prilogu 1 Plana upravljanja radom za pripremu izvješća o pitanjima rada i zaštite na radu, osiguravajući usklađenost s Uvjetima rada prema WB ESS2.

8. DOB ZAPOSLENJA

U Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH), minimalna dob za zapošljavanje je 18 godina. Međutim, u iznimnim okolnostima, ugovor o radu može se sklopiti s osobom u dobi od 15 do 18 godina, pod uvjetom da ispunjava određene kriterije:

- Dobivanje suglasnosti od njihovog zakonskog skrbnika.
- Predočenje zdravstvenog uvjerenja kojim se dokazuje radna sposobnost osobe.
- Osiguravanje da dodijeljeni zadaci ne ugrožavaju život, zdravlje, razvoj ili etičku dobrobit maloljetnika.

Poslodavci koji zapošljavaju radnike u dobi od 15 do 18 godina dužni su voditi registar takvih zaposlenika. Tijekom postupka zapošljavanja kandidati moraju dostaviti dokumentaciju kojom potvrđuju svoju dob, uključujući:

- Rodni list i/ili zdravstvena iskaznica.
- Pisana izjava o njihovoj dobi.
- Osobna iskaznica ili putovnica.
- Školski certifikat.

Zahtjevi za svako radno mjesto i minimalna dobna granica bit će jasno navedeni tijekom postupka zapošljavanja, s posebnom pažnjom na osiguravanje da se osobama mlađim od 18 godina ne dodjeljuju zadaci koji bi mogli predstavljati psihološki ili fizički rizik.

Ukoliko se otkrije da je maloljetnik uključen u projektne aktivnosti, Nadzorni inženjer je dužan prijaviti slučaj nadležnoj inspekciji rada.

9. UVJETI I ODREDBE

Poslodavci, i direktno zaposleni i Radnici po ugovoru, dužni su pružiti jasne i razumljive informacije i dokumentaciju o uvjetima zapošljavanja, u skladu sa zakonima o radu u Federaciji BiH. Uvjeti rada za radnike projekta moraju ispunjavati određene standarde, uključujući:

- Unaprijed osigurati jasnoću u vezi s radnim odgovornostima i naknadom.
- Jamčenje redovitog plaćanja, bilo mjesečno ili po završetku određenih zadataka kako je dogovoreno u ugovoru.
- Ograničavanje dnevnog radnog vremena na 8 ili manje sati, uz osiguranu naknadu za prekovremeni rad.
- Naknada za prekovremeni rad, s maksimalnim dnevnim radnim ograničenjem od 12 sati.
- Osiguravanje minimalnog dnevnog odmora od 12 sati i tjednog odmora od najmanje 24 sata bez prestanka.
- Osiguravanje da prosječno tjedno radno vrijeme tijekom šest mjeseci ne prelazi 40 sati.
- Osiguranje prava na godišnji, bolovanje, porodiljni i obiteljski dopust u skladu s nacionalnim zakonodavstvom. Tamo gdje takva prava nisu navedena, poslodavac će odobriti dopust na zahtjev, uzimajući u obzir okolnosti.
- Navođenje da ugovori o radu ili sporazumi o angažmanu, osim za stalna radna mjesta, prestaju na dan isteka, s time da je za prijevremeni raskid potrebna obavijest od 15 dana unaprijed.
- Procjena rizika povezanih s poslom i provedba preventivnih mjera za sigurno i zdravo radno okruženje, kako je propisano nacionalnim zakonodavstvom.
- Uspostavljanje mehanizama za sprječavanje diskriminacije, uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja na radu, osiguravajući jednak tretman i mogućnosti za sve.
- Poštivanje prava radnika na projektu da se učlane u sindikate ili druge organizacije po svom izboru i sudjeluju u kolektivnom pregovaranju, bez miješanja poslodavca.
- Pružanje radnicima na projektu mehanizma za pritužbe putem kojeg mogu riješiti svoje probleme.

10. MEHANIZAM ZA PRITUŽBE

Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova⁸ omogućuje rješavanje individualnih i kolektivnih pritužbi i zahtjeva koji proizlaze iz radnih odnosa i radnih situacija putem medijacije i arbitraže, čime se izbjegava obraćanje sudu.

Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini⁹ ocrtava jasne postupke za rješavanje diskriminatornih postupaka, nepravednog postupanja ili nepoštivanja zakona.

Ovi mehanizmi, kako je propisano zakonodavstvom BiH i Federacije, služe kao minimalni standard za rješavanje nezadovoljstva radnom snagom i uočenog zlostavljanja.

Sukladno WB ESS2, mora se osigurati mehanizam za pritužbe (GM) za sve izravne i ugovorne radnike kako bi se problemi na radnom mjestu rješavali bWGC i učinkovito.

⁸ „Službene novine Federacije BiH“, br. 49/21

⁹ „Službeni glasnik BiH“, br. 59/09, 66/16

Za direktno zaposlene ili angažirane radnike JP Ceste FBiH, unutar tih jedinica bit će uspostavljen poseban mehanizam za pritužbe kako bi se problemi na radnom mjestu rješavali transparentno, povjerljivo i bez straha od odmazde. Radnici će biti obaviješteni o ovom mehanizmu prilikom zapošljavanja ili angažmana.

Svaka treća strana koja angažira ugovorne radnike mora uspostaviti mehanizam za rješavanje sporova na radnom mjestu u skladu s ovim LMP-om, WB ESS2 i nacionalnim zakonodavstvom.¹⁰ili potvrditi postojanje takvog mehanizma prije potpisivanja ugovora. Nadzorni inženjer će pratiti evidentiranje i rješavanje pritužbi, izvještavajući PIMT u mjesečnim izvješćima o napretku.

Učinkovit mehanizam za pritužbe uključuje registar pritužbi i jasnu komunikaciju o njegovom postojanju sa svim radnicima. Trebao bi biti neovisan i objektivan te se pridržavati propisanih rokova prema Zakonu o radu Federalnih banaka.

Ključni elementi mehanizma za pritužbe uključuju jednostavnost postupka, povjerljivost, razumne vremenske rokove, jednak tretman anonimnih pritužbi, pravo na pratinju, ozbiljnost uprave u rješavanju pritužbi i mogućnost podnošenja pritužbe drugom stupnju ako radnik nije zadovoljan rješenjem.¹¹

Mehanizam za pritužbe ne bi trebao ometati pristup drugim pravnim lijekovima niti zamijeniti mehanizme navedene u kolektivnim ugovorima.

10.1. Struktura generalnog direktora radnika

Odbor za pritužbe za radnike za projekt sastojat će se od dvije razine:

- Prva razina – Odbor za pritužbe radnika (WGC) Upravljanje GRM-om (JP Ceste FBiH)
- Druga razina – Središnji odbor za pritužbe radnika (WCGC) koji je osnovalo i njime upravlja Federalno Ministarstvo prometa i komunikacija.

Mehanizam za pritužbe radnika (WGM) zadužen je za primanje i rješavanje pritužbi i komentara od:

- Radnici koji su direktno zaposleni, kao što su vanjski konzultanti, zaposleni ili angažirani od strane JP Ceste FBiH.
- Radnici po ugovoru angažirani od strane trećih strana (izvođača radova), u slučajevima kada su nezadovoljni rješenjem koje je dao GM radnika koji su osnovali izvođači radova.
- Radnici primarnog dobavljača koje angažiraju treće strane (primarni dobavljači), u slučajevima kada su nezadovoljni rješenjem koje je dao Odbor za pritužbe za radnike kojeg su osnovali primarni dobavljači.

¹⁰Zakon Federacije BiH omogućuje radnicima da podnesu pisane pritužbe svojim poslodavcima u određenom roku (30 dana). Međutim, ovaj mehanizam nije u potpunosti utvrđen u zakonima te se stoga ne može smatrati u potpunosti usklađenim sa zahtjevima SB-a. Naime, nije jasno definirano da informacije o mehanizmu za pritužbe moraju biti dostupne svim radnicima na jasan i razumljiv način – poslodavci nisu dužni obavijestiti svoje radnike o postojanju takvog mehanizma. Nadalje, ne postoje definirane mjere zaštite radnika od bilo kakve odmazde (npr. dopuštanjem mogućnosti podnošenja anonimnih pritužbi). Također ne postoji obveza vođenja evidencije o pritužbama.

¹¹U skladu sa Zakonom o mirnom rješavanju radnih sporova Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 49/21), drugostupanjsko rješavanje radnih sporova odnosi se na mirno rješavanje sporova (medijacija).

Podnošenje žalbe:

Svaka pritužba može se podnijeti GMradnika osobno, telefonom ili pisanim putem putem obrasca za pritužbe. Pritužbe se mogu podnijeti anonimno. Pojediniosti o točkama podnošenja bit će objavljene i uključene u napore za podizanje svijesti. Primjer obrasca za pritužbe nalazi se u Prilogu 2 ovog Plana upravljanja radnim vremenom.

Rješavanje pritužbi:

Pritužbe će se obrađivati na razini pritužbi prvog stupnja (WGC). Postupak uključuje primanje, procjenu, dodjeljivanje, priznavanje, istraživanje, odgovaranje, praćenje i zatvaranje pritužbi. Po primitku, odbor za pritužbe za radnike provest će brzu procjenu u roku od 3 dana kako bi utvrdio težinu pritužbe i potvrdio primitak podnositelju pritužbe. Istrage će biti dovršene, a odluke priopćene u roku od 15 dana od primitka. Ako se pritužbe ne riješe, mogu se uložiti žalbe na razini pritužbi drugog stupnja (WGC). Ako i kada se pritužba podnese anonimno, način komuniciranja odgovora podnositelju pritužbe bit će putem javnog objavljivanja (oglasna ploča, web stranica tvrtke), što će osigurati da su informacije dostupne svima, uključujući i osobu koja je podnijela pritužbu.

Postupak žalbe:

WGC će potvrditi primitak žalbi u roku od 3 dana i donijeti konačnu odluku u roku od 5 dana. Odluka će sadržavati detaljno objašnjenje postupka rješavanja i smjernice za daljnje postupanje ako podnositelj žalbe ostane nezadovoljan. Ako je potrebno, neriješene žalbe mogu se rješavati putem formalnih sudskih postupaka predviđenih zakonom Federacije BiH.

Zapisnik pritužbi radnika:

JP Ceste FBiH će voditi Centralni dnevnik pritužbi radnika kako bi se pratile pritužbe primljene putem svih kanala prijema. Svako pritužbi će biti dodijeljen jedinstveni referentni broj i pratit će se do zatvaranja. Dnevnik će sadržavati detalje kao što su ime podnositelja pritužbe, lokacija, datum podnošenja i potvrde, predložene korektivne mjere, provjera provedbe i datum zatvaranja.

Kanali za podnošenje pritužbi:

Dok se ne uspostavi Odbor za pritužbe za radnike, pritužbe se mogu uputiti JP Ceste FBiH na navedenu adresu, telefon, faks, e-poštu ili web stranicu. Pojediniosti o mjestima prijema za svaki WGC bit će objavljene na web stranicama JP Ceste FBiH.

Sljedeći put će se koristiti dok se ne uspostavi gore navedeni odbor za pritužbe za radnike:

Pažnja: PIMT, Mehanizam za pritužbe radnika
Adresa: Terezija br. 54, 71000 Sarajevo
Telefon: +387 33250 370; Faks: +387 33250 400
E-pošta: info@jpcfbih.ba
<https://jpcfbih.ba/bs/kontakt>

Praćenje i izvještavanje:

WGC će prikupljati, analizirati i izvještavati o pritužbama, dok će WGC upravljati neriješenim pritužbama i objavljivati izvješća. Specijalist za okoliš i sigurnost (E&S) će podnositi izvješća o praćenju SB-u, uključujući ažuriranja o provedbi GM-a za radnike, podatke o pritužbama, mjere odgovora i poduzete korektivne radnje. Vremenski rokovi u kojima će se izvješća dostavljati bit će kasnije definirani sporazumom između JP Ceste Federacije Bosne i Hercegovine i SB-a.

Tablica 1 Sažetak pritužbi i zahtjeva

Serijski broj	Način utvrđivanja roka za podnošenje prigovora	Projekat	Datum primitka	Vrsta pritužbe	Opis pritužbe	Podnositelj zahtjeva		Datum potvrde primitka	Opis poduzetih radnji	Datum rezolucije
						Do b	Spol			

11. UPRAVLJANJE IZVOĐAČIMA RADOVA

JP Ceste Federacije BiH koristit će Standardne dokumente za nabavu Svjetske banke iz 2017. za nadmetanje i ugovaranje, koji obuhvaćaju zahtjeve za rad, zdravlje i sigurnost na radu. Mogu se pozivati na ovaj LMP ili ga uključiti kao Dodatak dokumentaciji za nadmetanje.

Provjerit će jesu li izvođači radova legitimni i pouzdani subjekti te jesu li njihovi pisani postupci o radu u skladu s ovim postupkom. Tijekom postupka odabira mogu procijeniti različite izvore informacija, uključujući javne evidencije, poslovne dozvole i dokumente sustava upravljanja radom.

Tijekom provedbe ugovora, pregledat će se sljedeći aspekti:

- Identifikacija i kvalifikacije osoblja za upravljanje radom, sigurnost i zdravlje.
- Certifikati, dozvole i obuka radnika.
- Zapisi o kršenjima sigurnosti i zdravlja, nesrećama i smrtnim slučajevima.
- Poštivanje zakonski propisanih beneficija za radnike i evidencije plaća.
- Prethodni ugovori s uključivanjem odredbi WB ESS2.

Ugovori s izvođačima radova moraju nalagati poštivanje relevantnih zakona o radu i zaštiti na radu, uz uspostavljanje mehanizma za podnošenje pritužbi ako već nije uspostavljen, kako je navedeno u ovim LMP-om. Mogu biti uključeni i pravni lijekovi za nepoštivanje, poput raskida ugovora.

JP Ceste FBiH mogu od izvođača radova zatražiti dodatnu dokumentaciju, uključujući pisane politike rada, izvješća o inspekciji rada i zapise o zaštiti na radu. Izvođači radova moraju nadzornom inženjeru i PIMT-u mjesečno dostavljati izvješća o usklađenosti s uvjetima rada s WB ESS2.

Nadzorni inženjer nadgledat će rad izvođača radova u vezi s ugovornim radnicima, s naglaskom na usklađenost s ugovornim odredbama. To može uključivati revizije, inspekcije ili nasumične provjere lokacija projekta i evidencije upravljanja radnom snagom, uključujući ugovore o radu, rješavanje pritužbi, sigurnosne inspekcije i evidenciju o obuci.

12. PRIMARNI DOBAVLJAČI

Primarni dobavljači moraju osigurati da imaju odgovarajuće sustave upravljanja i kontrole kako bi bili u skladu s nacionalnim zakonima i zahtjevima WB ESS1 i ESS2, posebno u vezi s dječjim radom, prisilnim radom i sigurnosnim pitanjima.

Prilikom kupnje materijala od primarnih dobavljača, izvođači radova moraju osigurati da ti dobavljači procjene rizik dječjeg rada, prisilnog rada i ozbiljnih sigurnosnih problema u svojim proizvodnim procesima. Ako se utvrde bilo kakvi rizici, PIMT će zahtijevati od primarnih dobavljača da poduzmu

odgovarajuće korektivne mjere, koje će se periodično pratiti. Ako se te mjere pokažu neučinkovitima, primarni dobavljači projekta mogu se u razumnom roku zamijeniti dobavljačima koji dokažu usklađenost s relevantnim zahtjevima.

Treće strane bit će obvezne, putem odredbi ESMF-a, osigurati da njihovi dobavljači i podizvođači poštuju nacionalne zakone i adekvatno obučavaju svoje zaposlenike o zakonskim zahtjevima. JP Ceste FBiH zadržava pravo provjere usklađenosti putem različitih mehanizama, uključujući samoprocjene, ankete, posjete lokacijama ili revizije. Moraju se voditi detaljni zapisi kako bi se dokazala usklađenost, a pristup prostorijama mora se odobriti ovlaštenim predstavnicima JP Ceste FBiH i/ili nadzornom inženjeru.

Kako projekt napreduje, LMP će se ažurirati kako bi uključivao proširene i ažurirane postupke za upravljanje rizicima rada i uvjeta rada povezanim s primarnim dobavljačima. Ta će se ažuriranja temeljiti na procjenama i nalazima, a detaljni postupci bit će uključeni u revidirani dokument.

PRILOG 1: Obrazac izvješća o usklađenosti s uvjetima rada s ESS2 Angažiranje ugovornih radnika

Naziv zadatka:
Broj ugovora:
Ugovorno razdoblje: Datum početka (M/D/G) Datum završetka (M/D/G)
Izvođač radova/Dobavljač usluga:
Izveštajno razdoblje:
Datum izvješća:
Potpis ovlaštene osobe:

I IZVJEŠĆE O USKLAĐENOSTI S UVJETIMA RADA

Zaposlenici tvrtke¹²statistika:Ukupan broj zaposlenika razvrstan po spolu¹³M _____ Ž _____

Broj zaposlenika s ugovorom o radu od ukupnog broja zaposlenika

Broj zaposlenika bez ugovora o radu od ukupnog broja zaposlenika

Broj zaposlenika s pristupom socijalnom osiguranju, mirovinskom i zdravstvenom osiguranju od ukupnog broja zaposlenika

Broj zaposlenika koji primaju plaću/naknade barem jednom mjesečno od ukupnog broja zaposlenika

Broj zaposlenika koji su napustili tvrtku u izvješću od ukupnog broja zaposlenika

Broj zaposlenih u izvještajnom razdoblju

Broj odrađenih sati po zaposleniku (mjesečni prosjek)

Ukupno prekovremenih sati (mjesečni prosjek po zaposleniku)

- Broj ozljeda na radu (u izvještajnom razdoblju i kumulativno od početka ugovora) od ukupnog broja zaposlenika
- Broj smrtnih slučajeva na radu (u izvještajnom razdoblju i kumulativno) od ukupnog broja zaposlenika
- Broj prijavljenog nasilja od ukupnog broja zaposlenika
- Broj prijavljenih uznemiravanja/zlostavljanja od ukupnog broja zaposlenika

Dostupnost pristupačnog i funkcionalnog mehanizma za pritužbe zaposlenika (D/N)

Broj pritužbi podnesenih GM(u izvještajnom razdoblju i kumulativno od početka ugovora)

Broj pritužbi koje je riješio GM(u izvještajnom razdoblju i kumulativno od početka ugovora)

Broj podnesenih tužbi u vezi s radnim, zaposleničkim i sigurnosnim pitanjima na radu

Broj sporova dovedenih do mirnog rješavanja/dobrovoljnog arbitražnog postupka

Broj posjeta inspekcije rada/zaštite na radu

Statistika radnika na projektu:

- Ukupan broj radnika na projektu¹⁴:
- Broj projektnih radnika s ugovorom o radu:
- Broj projektnih radnika bez ugovora o radu:
- Broj projektnih radnika s pristupom socijalnom osiguranju, mirovinskom i zdravstvenom osiguranju potvrđen potvrdom iz registra:

Kontrolna lista za provjeru uvjeta rada i rada

¹²Zaposlenik je svaka fizička osoba zaposlena ili angažirana za rad ili obavljanje usluga za poslodavca¹³Broj zaposlenika odnosi se na stvarni broj/broj zaposlenih na dan izvješća¹⁴Radnik je svaka fizička osoba koju je poslodavac zaposlio ili angažirao, a koja radi posebno na ovom projektu

	Uvjeti i odredbe	Da / Ne	Bilješke
1	Svi projektni radnici imaju ugovor o radu ili sporazum o angažmanuu pisanom obliku.	Da Ne	If "No" please specify and explain
2	Svi projektni radnici plaćaju se barem jednom mjesečno	Da Ne	If "No" please specify and explain
3	Svi radnici na projektu radili su 8 sati dnevno, 40 sati tjedno	Da Ne	If "No" please explain and specify odrađeni sati
4	Svi radnici na projektu imali su redoviti dnevni i tjedni odmor	Da Ne	If "No" please specify and explain
5	Nekoliko projektnih radnika dobilo je otkaz u skladu s nacionalnim radnim zakonom, WB ESS2	Da Ne	If "Yes" please specify number and objasniti uvjete raskida
6	Neki projektni radnici pohađali su program osposobljavanja vezan uz zaštitu na radu	Da Ne	If "Yes" please specify number and objasniti
7	Radnicima na projektu odobreni su im dopusti na koje imaju pravo	Da Ne	If "Yes" Please specify the type and broj listova
8	Radnici na projektu bili su uključeni u nesreće na radu koje su rezultirale ozljedama ilismrti slučajevi	Da Ne	If "Yes" please specify and explain
9	Radnici na projektu prijavili su slučajeve diskriminacije, uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja ili nepoštivanja zakona	Da Ne	If "Yes" please specify and explain
10	Radnici na projektu podnijeli su pritužbe ili pokrenuli dobrovoljnu arbitražu/pravni postupak za rješavanje spora	Da Ne	If "Yes" please specify and explain
11	U izvještajnom razdoblju bilo je nekoliko slučajeva nepoštivanjaLMP	Da Ne	If "Yes" please specify and explain

PRILOG 2: Obrazac za pritužbe radnika

Broj protokola	
Puno ime (nije obavezno)	
Kontaktni podaci Molimo vas da označite kućicu na koji način želite da vas kontaktiramo	☐ Poštom (Adresa): ☐ Telefonom: ☐ E-poštom:
Preferirani jezik	☐ Bosanski/Hrvatski/Srpski ☐ engleski
Opis pritužbe	Što se dogodilo? Gdje se to dogodilo? Tko je to učinio? Kakav je bio rezultat?
Datum pritužbe i koliko se puta dogodila	
☐ Jednom (datum: _____) ☐ Događilo se više puta (Koliko se puta dogodilo? ____) ☐ U tijeku (Događilo se nedavno)	
Željeni ishod?	